

**รูปแบบการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียง
กับการสร้างดุลยภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์***
**PRODUCTION AND MANAGEMENT MODEL OF SELF-SUFFICIENT
AGRICULTURE AND CREATING A LIFE BALANCE FOR AGRICULTURIST
IN BURIRAM PROVINCE**

พระธาปกรณ รตนโชโต (สุปัญญารัตน์)

Phra Tapakorn Ratanachoto (Supanyarat)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

E-mail: pichitpuri2@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงของเกษตรกร ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงกับดุลยภาพชีวิตของเกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ 3) เสนอรูปแบบการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงกับดุลยภาพชีวิตของเกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอรรถาธิบายและพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงของเกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ เกษตรกรให้ความสำคัญต่อการผลิตเพื่อสนองต่อความต้องการทางด้านอุตสาหกรรม

* Received 9 May 2019; Revised 15 May 2019; Accepted 17 May 2019.

มากกว่าการผลิตทางการเกษตรเพื่อสนองตอบความต้องการพึ่งพาตนเองได้อย่างพอเพียง สามารถสร้างความสมดุลให้แก่ครอบครัว โดยใช้รูปแบบการเกษตรแบบผสมผสาน ภายใต้วิถีชีวิตแบบพอเพียงสามารถสร้างความสมดุลให้แก่ผู้ประกอบการอาชีพทางการเกษตรในจังหวัดบุรีรัมย์ได้

2. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบเกษตรเชิงเดี่ยวกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ส่วนมากเป็นการเกษตรเชิงเดี่ยวอธิบายได้เป็นรายปี ซึ่งกิจกรรมทางการเกษตรมีความสัมพันธ์กับรายได้ซึ่งเป็นความต้องการของสมาชิกในครอบครัวของเกษตรกรและรายได้นำไปสร้างความสุขให้แก่สมาชิกครอบครัวรวมถึงสุขภาพของเกษตรกร คุณภาพชีวิตของเกษตรกรเป็นความสุขจากรายได้ที่เพียงพอ มีความสุขในการทำงานร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว

3. รูปแบบการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ รูปแบบเกษตรพอเพียงแบบที่ 1 สร้างสมดุลทางแหล่งอาหารของครอบครัวและชุมชน รูปแบบเกษตรพอเพียงแบบที่ 2 เป็นการวางระบบรูปแบบการเกษตรตามทฤษฎีใหม่ การดำรงชีวิตภายใต้วิถีความพอเพียง

คำสำคัญ : การผลิต, การจัดการเกษตรแบบพอเพียง, คุณภาพชีวิต

Abstract

This research has the objectives to 1) study about the conditional of production and management Model of Self-Sufficient Agriculture and Agriculture's Balance of Life in Buriram Province, 2) analyze correlation between production and management model of Self-Sufficient Agriculture and Agriculture's Balance of Life in Buriram Province, 3) present the production and management model of Self-Sufficient Agriculture and Agriculture's Balance of Life in Buriram Province. Methodology if researching is mixed of quantitative and qualitative, it is corrected from sampling group of 400 persons, the responds by interview of 30 responds, collected the data by using the questionnaire and

interviewing form, analyzed the data by statistic, percentage, standard deviation, in-depth interview and using the descriptive and explanation

The findings are as follows:

1. Conditional of production and management Model of Self-Sufficient Agriculture and Agriculture's Balance of Life in Buriram Province; the agriculturist emphasizes to the production that serve for their requirement by industrial more than agriculture production that serve for their requirement sufficiently. It is could create the balance such as family by using mixed agriculture model under sufficient life and could create the balance to the entrepreneur of agriculture in Buriram Province

2. Correlation between agricultural monoculture and balance of life that the most of agriculturists doing the monoculture and earn their income by yearly. The activity of agriculture that correlated to their income is requirement of the member of their family and such income bring happiness to the members including physical health of the agriculturist. The balance of agriculturist's life is sufficiency income, be happy with working together their members in family

3. Model of production and management Model of Self-Sufficient Agriculture and Agriculture's Balance of Life in Buriram Province is divided as 2 models; model 1st is create the source of foods for their family and community, model 2nd is out the system of agricultural accordance with new theory and living under sufficient way

Keywords: Production, Management of Self-Sufficient Agriculture, Balance of life

บทนำ

สถานการณ์เศรษฐกิจในสังคมไทยปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกระดับของสังคมไทย โดยเฉพาะผู้ที่ยากจนจะได้รับผลกระทบอย่างมากที่สุด ก่อให้เกิดความยากลำบากใน

การดำเนินชีวิตและเลี้ยงชีพตนเอง วิถีทางเศรษฐกิจเหล่านี้ ก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกมากมาย ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ คือ การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบากมากขึ้น ขาดความมั่นคงทางอาชีพ รายได้ คุณภาพชีวิตตกต่ำ คนในประเทศ จำต้องอดออม อดทนต่อภาวะเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนี้ด้วยกันทั้งสิ้น (เสรี พงศ์พิศ, 2549) ซึ่งมนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา คือ การส่งเสริมให้ประชาชน มีชีวิตที่ดีและมีความอยู่เย็นเป็นสุข เป็นความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เพื่ออำนวยความสะดวกสบายในชีวิตประจำวันของประชาชน รวมทั้งด้านการส่งเสริมให้มีร่างกายที่ปราศจาก โรคภัยไข้เจ็บ หากประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีแล้ว ย่อมจะมีความสามารถในการพัฒนาทั้งตัวเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม ให้เกิดคุณค่าหรือประโยชน์สูงสุด (Harland, D.G. , 1992) พระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 จึงเป็นการนำเสนอทางออกให้กับสังคมปัจจุบันที่จะช่วยสร้างสังคมให้เข้มแข็งตามวิถีของชาวตะวันออก และวิถีพุทธซึ่งยึดแกนสาระของความเป็นจริงเป็นหลัก แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้น หากมีการนำมาใช้ปฏิบัติจะนำไปสู่วิถีทางการดำเนินชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงานอย่างมีคุณภาพและมีความสุข การมีความพอเพียงเป็นที่ตั้งจะทำให้รู้จักความพอดี จึงใช้ทางสายกลางที่ไม่มากเกินไป ซึ่งจะส่งผลไปถึงการบริหารจัดการตนเองและทรัพยากรต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ไม่ฟุ่มเฟือยให้สิ้นเปลืองโดยใช้เหตุ ฉะนั้น เมื่อมีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมและประเทศที่ยั่งยืน จะมีการดำเนินการด้านต่าง ๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไป ก่อให้เกิดความสมดุล มั่นคง และยั่งยืนในระดับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ (กรมการศาสนา, 2550)

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ให้มีความพอเพียง อันหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความจำเป็นต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ เศรษฐกิจพอเพียงมิได้จำกัดเฉพาะแต่ในส่วนของผู้เกษตรและชาวไร่ ชาวนาเพียงเท่านั้น แต่เป็นเศรษฐกิจของทุกคนทุกอาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2549)

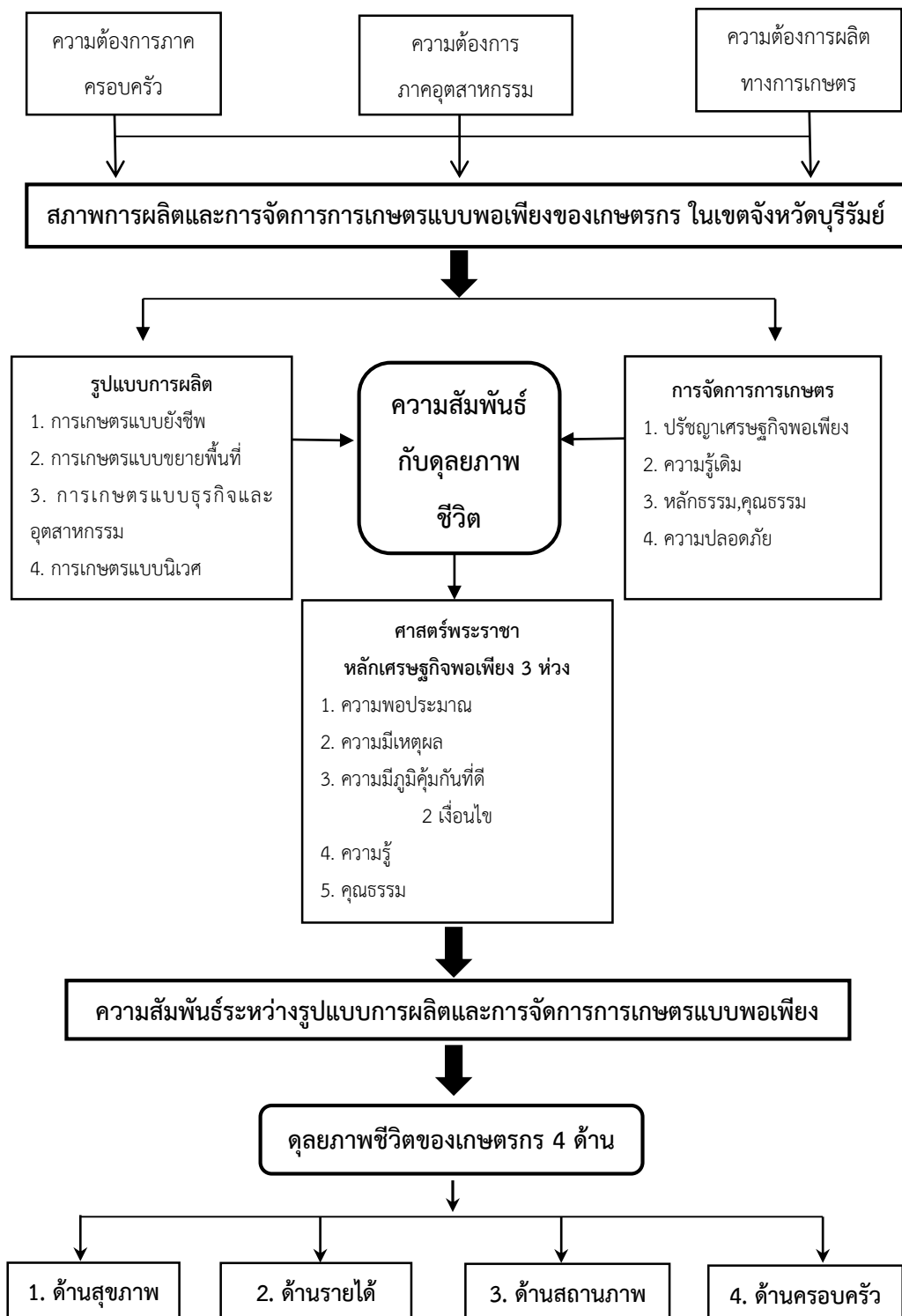
การเกษตรมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ มนุษย์รู้จักใช้ประโยชน์อย่างมากมาจากพืช สัตว์ ทั้งในชีวิตประจำวันและการดำรงชีวิต ตลอดจนในการพัฒนาประเทศให้เจริญมั่นคงอีกด้วย ในอดีตมนุษย์ดำรงชีวิตอยู่อย่างง่าย ๆ โดยการล่าสัตว์ เก็บพืชผักจากป่ามาเป็นอาหาร อาศัยอยู่ตามถ้ำหรือเพิงที่สร้างจากกิ่งไม้ ต่อมามนุษย์เริ่มรู้จักเพาะปลูกพืช รู้จักเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการทำการเกษตร ทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจนถึงปัจจุบัน แม้วิทยาการต่าง ๆ จะเจริญก้าวหน้าขึ้น มนุษย์ก็ยังคงอาศัยผลผลิตที่ได้จากการเกษตรเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตเช่นเดิม กล่าวคือ เป็นวัตถุดิบในการผลิตปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค เป็นงานที่ทำรายได้ให้แก่เกษตรกร โดยเกษตรกรสามารถนำผลผลิตทางการเกษตรที่เหลือจากการบริโภค ใช้สอย ประโยชน์ในครอบครัวไปจัดจำหน่ายแก่ผู้อื่นได้ทั้งตลาดภายในประเทศ และต่างประเทศซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

รูปแบบเกษตรพอเพียง มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร รายได้ที่พอเพียงมีความสุขและสุขภาพดีความสุขของเกษตรกรอาศัยการปลูกพืชตามสภาพแวดล้อมของเกษตรกรปลูกพืชบริเวณครัวเรือนปลูกพืชตามพื้นที่การเกษตรในรูปแบบของการปลูกตามธรรมชาติและปลูกเพื่อจำหน่ายและพืชที่ปลูกสนองต่อความต้องการของตนเองรับความเสี่ยงของตนเองการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทางเกษตรจะสัมพันธ์กับความรู้ความสามารถและความต้องการของเกษตรกร

จากสภาพความสำคัญและปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษารูปแบบการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงกับคุณภาพชีวิต เพื่อนำหลักการผลิตและการจัดการการเกษตรกระแสหลักตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตในการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขในการดำเนินชีวิตแบบอย่างพอเพียง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดเพื่อรูปแบบการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงในเขตจังหวัดบุรีรัมย์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงของเกษตรกร ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อเสนอรูปแบบการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แหล่งข้อมูล

1.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีการผลิตและการจัดการการเกษตร ในพื้นที่เขตจังหวัดบุรีรัมย์ 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอลำปลายมาศ จำนวน 123,267 คน และอำเภอกระสัง จำนวน 52,146 คน รวมทั้งหมด 229,051 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีการผลิตและการจัดการการเกษตร ในพื้นที่เขตจังหวัดบุรีรัมย์ 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอลำปลายมาศ และอำเภอกระสัง ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างมาจาก ตัวแทนของชุมชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรูปแบบการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงกับคุณภาพชีวิตในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการเปรียบเทียบตารางสำเร็จรูปของ ทาโร ยามาเน ซึ่งมียุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง อย่างง่าย

1.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ เกษตรกร และผู้เกี่ยวข้อง อำเภอลำปลายมาศ จำนวน 15 คน อำเภอกระสัง จำนวน 15 คน รวม 30 คน

2. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เพื่อเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงกับคุณภาพชีวิต

2.2 แบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เพื่อเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงกับคุณภาพชีวิต ซึ่งมีทั้งแบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ขออนุญาตเพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ 2 อำเภอ คือ อำเภอลำปลายมาศ และอำเภอกระสัง นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยแบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.10 และไปเก็บข้อมูล โดยนำแบบสอบถามไปแจกกลุ่มตัวอย่าง และเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

3.2 การสัมภาษณ์ ได้ดำเนินการด้วยวิธีการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ ทำการสัมภาษณ์ตามแนวทางแบบสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เกี่ยวกับรูปแบบการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงกับคุณภาพชีวิต

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับรูปแบบการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงกับคุณภาพชีวิต ใช้การวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการวิเคราะห์ รูปแบบการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงกับคุณภาพชีวิต ให้เห็นองค์ประกอบตามลักษณะของข้อมูลเชิงประจักษ์ มาประกอบการวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามลำดับต่อไป

ผลการวิจัย

1. สภาพการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงของเกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตรของจังหวัดบุรีรัมย์ยังให้ความสำคัญต่อการผลิตเพื่อสนองต่อความต้องการทางด้านอุตสาหกรรมมากกว่าการผลิตทางการเกษตรเพื่อสนองต่อความต้องการพึ่งพาตนเองได้อย่างพอเพียง กิจกรรมทางการเกษตรส่วนมากถูกกำหนดโดยหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุน ภาคอุตสาหกรรมเข้ามาส่งเสริมและวางแผนการผลิต ซึ่งรายได้จะถูกกำหนดและควบคุมจากภาคอุตสาหกรรม มีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพของตลาด รายได้ไม่สนองต่อความต้องการของครอบครัวผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตร และภาระส่วนมาก ผลกระทบจากการผลิต ผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตรของจังหวัดบุรีรัมย์ จะเป็นผู้รับผิดชอบในเบื้องต้น ส่งผลให้เกิดการเสียสมดุลในการดำรงชีวิต รายได้จากภาคการเกษตรไม่เพียงพอต่อรายจ่ายที่เกิดขึ้น และไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ แต่รูปแบบทางการเกษตรที่น่าสนใจ จากข้อมูลในพื้นที่พบว่า ผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตรสามารถสร้างความสมดุลให้แก่ครอบครัว โดยมุ่งถึงการใช้การผลิตอาหารในท้องถิ่น สร้างความพอเพียงให้ครอบครัวเกษตรกรรายย่อย เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้รูปแบบการเกษตรแบบผสมผสาน ภายใต้วิถีชีวิตแบบพอเพียงสามารถสร้างความสมดุลให้แก่ผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตรในจังหวัดบุรีรัมย์ได้

รูปแบบการผลิตการเกษตรแบบพอเพียงของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.27 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 รองลงมาคือ ด้านการเกษตรแบบขยายพื้นที่ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 น้อยที่สุดคือ ด้านการเกษตรแบบยังชีพ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.78

2. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบเกษตรเชิงเดี่ยวกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในอำเภอลำปลายมาศและอำเภอกะสังเกษตรกรทั้งสองอำเภอส่วนมากเน้นทำการเกษตรเชิงเดี่ยว ปลูกข้าวนาปี ปลูกอ้อย มันสำปะหลัง ปลูกยางพารา รอรับรายได้เป็นรายปี ซึ่งกิจกรรมทางการเกษตรมีความสัมพันธ์กับรายได้ซึ่งเป็นความต้องการของสมาชิกในครอบครัวของเกษตรกรและรายได้นำไปสร้างความสุขให้แก่สมาชิกครอบครัวรวมถึงสุขภาพของเกษตรกรคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเป็นความสุขจากรายได้ที่เพียงพอ ความสุขในการทำงานร่วมกัน

ของสมาชิกในครอบครัว ความสุขที่เกิดจากการมีสุขภาพดี แต่ถูกกำหนดโดยรัฐ หน่วยงานภาครัฐเข้าไปให้ความรู้ สนับสนุนส่งเสริมให้เกษตรกร กำหนดและสร้างรูปแบบการปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่สนองความต้องการของโรงงานอุตสาหกรรม เมื่อความเสี่ยงเกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตเกษตรกรจะเป็นผู้รับความเสี่ยงทั้งหมด ผลผลิตที่ไม่เป็นไปตามความต้องการ และผลผลิตเป็นไปตามความต้องการ กล่าวคือ เมื่อผลผลิตมีปัญหาไม่ได้ผลผลิตตามความต้องการเกษตรกรจะได้รับความเสี่ยงในการขาดทุนเอง ในขณะเดียวกันหากเกษตรกรมีการผลิตได้ผลผลิตในจำนวนมากในเวลาใกล้เคียงกันจะถูกโรงงานหรือหน่วยงานภาครัฐกำหนดให้ชะลอการขาย โดยสนับสนุนด้านเงินทุน สำหรับเงินกู้ที่เกษตรกรเข้าไปกู้จะเป็นผู้แบกรับภาระเองทั้งหมดดังนั้นดุลยภาพชีวิตทางด้านรายได้ สุขและสุขภาพดีจึงสัมพันธ์กับรูปแบบกิจกรรมทางการเกษตรที่เกษตรกรดำเนินอยู่เป็นประจำ

3. การเกษตรแบบพอเพียงกับดุลยภาพชีวิตของเกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ สภาพการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงที่เห็นเด่นชัดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามความรู้เดิม ตามหลักธรรมาภิบาล และตามหลักความปลอดภัย สภาพการจัดการการเกษตรแบบพอเพียง โดยยึดหลักการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยเป็นการนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรมในการประกอบการเกษตรเพื่อความมั่นคงและยั่งยืน การทำความเข้าใจให้ถูกต้องจึงเป็นผลดีที่จะทำให้การนำความรู้และหลักการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้เผยแพร่ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยแบ่งรูปแบบการเกษตรแบบพอเพียงออกเป็น 2 รูปแบบเกษตรพอเพียง รูปแบบที่ 1 ของเกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์อำเภอลำปลายมาศและอำเภอกระสังพบว่ามีการทำเกษตรแบบพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตโดยจัดทำ พื้นที่ทางการเกษตรไว้รอบบ้านเพื่อเป็นพืชอาหารและทำแปลงเกษตรไว้ในพื้นที่รักษาพื้นที่ไว้เพื่อ ใช้เป็นร่มเงาและใช้เป็นที่ ปลูกพืชสำหรับบริโภค ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนน้อยในแปลงเกษตรส่วนพื้นที่แปลงเกษตรขนาดใหญ่จัดทำแปลงเกษตรไว้เพื่อผลิตพืชผลจำหน่ายซึ่งเป็นการทำเกษตร เพื่อให้ ใช้เป็นแหล่งอาหาร ควบคู่กับทำงานนอกภาคการเกษตร

รูปแบบเกษตรพอเพียงแบบที่ 1 ช่วยสร้างสมดุลทางแหล่งอาหารของครอบครัวและชุมชน ทั้งนี้การดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรปล่อยพื้นที่ให้ธรรมชาติมีการจัดการตนเอง บางพื้นที่ทางการเกษตรจัดทำเป็นเกษตรสวนครัว หรือปัจจัยทางการผลิตผลิตภัณฑ์พื้นบ้านใช้ปลูกต้นหอมสำหรับเลี้ยงไหม ควบคู่กับการปลูกพืชที่จำเป็นใช้ ได้แก่ ใบเตย ใบกระเพรา ย่านาง

เป็นต้น อีกทั้งพื้นที่ทางการเกษตรที่ปล่อยไปตามธรรมชาติ ยังเป็นแหล่งพักพิงของทรัพยากรทางธรรมชาติตามวงจรชีวิตของสัตว์พื้นถิ่น ใช้เป็นแหล่งอาหารยามจำเป็นหรือแหล่งอาหารตามฤดูกาล รูปแบบเกษตรพอเพียงแบบที่ 1 ช่วยสร้างสมดุลสร้างความสุขได้ ด้านแหล่งอาหารและการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

รูปแบบเกษตรพอเพียงแบบที่ 2 เป็นการวางระบบรูปแบบการเกษตรตามทฤษฎีใหม่ การดำรงชีวิตภายใต้วิถีความพอเพียง ความเหมาะสมกับลักษณะการดำรงชีวิตของตัวเกษตรกรเอง มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาให้การสนับสนุนส่งเสริม และผลจากการพัฒนาได้ตามรูปแบบ ผลผลิตที่ได้มากกว่าผลผลิตทางการเกษตร ทั้งนี้เพราะมีกิจกรรมการเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของชุมชนในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การสร้างแหล่งอาหารในชุมชน เลี้ยงหมู เลี้ยงปลา เป็นต้น การผลิตอาหารที่สนองตอบความต้องการของชุมชนช่วยให้สมาชิกในชุมชนลดรายจ่ายได้มาก และการดำเนินชีวิตโดยจัดพื้นที่ทางการเกษตรได้อย่างเหมาะสม ตัวเกษตรกรสามารถสร้างความสมดุลของชีวิตวางแผนการจัดจำหน่ายได้เหมาะสมกับความต้องการของตัวเกษตรกรเอง มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีผลผลิตในแต่ละเดือนสามารถระบุต้นทุนและกำไรของตนเองได้ เมื่อผลผลิตมีจำนวนมาก ไม่จำเป็นจะต้องเร่งจำหน่ายหรือกู้เงินสถาบันการเงินเพื่อนำเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการกับผลผลิตทางการเกษตร และเพื่อรูปแบบทางการเกษตรมีความสมบูรณ์แบบเป็นต้นแบบแก่ชุมชนได้ นำไปสู่การสร้างรายได้สร้างชื่อเสียงมีการเข้ามาศึกษาดูงานของชุมชนต่าง ๆ ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่นำไปสู่การสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

1. สภาพการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงของเกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตรของจังหวัดบุรีรัมย์ยังให้ความสำคัญต่อการผลิตเพื่อสนองต่อความต้องการทางด้านอุตสาหกรรมมากกว่าการผลิตทางการเกษตรเพื่อสนองต่อความต้องการพึ่งพาตนเองได้อย่างพอเพียง กิจกรรมทางการเกษตรส่วนมากถูกกำหนดโดยหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุน ภาคอุตสาหกรรมเข้ามาส่งเสริมและวางแผนการผลิต ซึ่งรายได้จะถูกกำหนดและควบคุมจากภาคอุตสาหกรรม มีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพของตลาดรายได้ไม่สนองต่อความต้องการของครอบครัวผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตร และภาวะ

ส่วนมาก ผลกระทบจากการผลิต ผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตรของจังหวัดบุรีรัมย์ จะเป็น ผู้รับผิดชอบในเบื้องต้น ส่งผลให้เกิดการเสียสมดุลในการดำรงชีวิต รายได้จากภาคการเกษตร ไม่เพียงพอต่อรายจ่ายที่เกิดขึ้น และไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ แต่รูปแบบทางการเกษตรที่น่าสนใจ จากข้อมูลในพื้นที่พบว่า ผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตรสามารถสร้างความสมดุล ให้แก่ครอบครัว โดยใช้รูปแบบการเกษตรแบบผสมผสาน ภายใต้วิถีชีวิตแบบพอเพียงสามารถ สร้างความสมดุลให้แก่ผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตรในจังหวัดบุรีรัมย์ได้ สอดคล้องกับ (ณิชา สุขสบาย และคณะ, 2554) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการเกษตรของชาวลองจันทาที่ สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การจัดการรูปแบบการผลิตและการจัดการ ผลผลิตสู่ตลาดของเกษตรกรชาวลองจันทา เป็นการผลิตในหลากหลายลักษณะทั้งการเกษตรแบบ ผสมผสาน วนเกษตร เกษตรยั่งยืน และการจัดการผลผลิตสู่ตลาดในท้องถิ่นที่มีขนาดเล็ก รวมถึงตลาดกลุ่มผู้บริโภคที่สนใจสุขภาพ ทำให้รูปแบบการผลิตและการจัดการผลผลิตของ ชาวบ้านตำบลลองจันทา มีความแตกต่างจากการทำเกษตร โดยทั่วไปที่เน้นการค้าเป็นด้าน หลัก กล่าวคือ เน้นความสุขของผู้ผลิตรวมทั้งมุ่งหวังให้ผู้บริโภคเกิดความพอใจ ในผลผลิตที่มี คุณภาพ และปลอดภัย เหตุผลเบื้องหลังในการผลิตและการจัดการผลิตของเกษตรกรยัง สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นเพียงนี้ก็พอ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก แต่บูรณา การแนวคิดการทำเกษตรที่หลากหลายให้เข้ากับสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกัน จึงเป็นตัวอย่างหนึ่งของ การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการทำการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ราบน้ำท่วมถึง และ ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบ พอเพียงกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ ทั้งสองอำเภอสวนมากเน้นทำ การเกษตรเชิงเดี่ยว ปลูกข้าวนาปีและปลูกอ้อย มันสำปะหลัง ปลูกยางพารา รอรับรายได้เป็น รายปี ซึ่งกิจกรรมทางการเกษตรมีความสัมพันธ์กับรายได้ซึ่งเป็นความต้องการของสมาชิกใน ครอบครัวของเกษตรกร และรายได้นำไปสร้างความสุขให้แก่สมาชิกครอบครัว รวมถึงสุขภาพ ของเกษตรกร คุณภาพชีวิตของเกษตรกรเป็นความสุขจากรายได้ที่เพียงพอ ความสุขในการ ทำงานร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว ความสุขที่เกิดจากการมีสุขภาพดี แต่ถูกกำหนดโดยรัฐ หน่วยงานภาครัฐเข้าไปให้ความรู้ สนับสนุนส่งเสริมให้เกษตรกร กำหนดและสร้างรูปแบบการ ปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่สนองความต้องการของโรงงานอุตสาหกรรม เมื่อความเสี่ยงเกิดขึ้นจาก

กระบวนการผลิตเกษตรกรจะเป็นผู้รับความเสี่ยงทั้งหมด ผลผลิตที่ไม่เป็นไปตามความต้องการ และผลผลิตเป็นไปตามความต้องการ กล่าวคือ เมื่อผลผลิตมีปัญหาไม่ได้ผลผลิตตามความต้องการเกษตรกรจะได้รับความเสี่ยงในการขาดทุนเอง ในขณะที่หากเกษตรกรมีการผลิตได้ผลผลิตในจำนวนมากในเวลาใกล้เคียงกันจะถูกโรงงานหรือหน่วยงานภาครัฐกำหนดให้ชะลอการขาย โดยสนับสนุนด้านเงินทุน สำหรับเงินกู้ที่เกษตรกรเข้าไปกู้จะเป็นผู้แบกรับภาระเอง ทั้งหมดดังนั้นดูสภาพชีวิตทางด้านรายได้ ความสุขและสุขภาพดีจึงสัมพันธ์กับรูปแบบกิจกรรมทางการเกษตรที่เกษตรกรดำเนินอยู่เป็นประจำ สอดคล้องกับ (วนิดา ดรungskฤทธิชัย, 2554) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบเกษตรทางเลือก : กรณีศึกษาตำบลสุขภาวะภาคกลาง พบว่า เงื่อนไขและปัจจัยสำเร็จ คือ การเห็นพ้องกันว่าเกษตรเชิงเดี่ยวเป็นปัญหาร่วมที่ต้องแก้ไข การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ความเข้มแข็งของผู้นำ และแกนนำชุมชน การผลักดันของครอบครัว การมีเครือข่ายเพื่อนช่วยเพื่อน การมีทรัพยากรด้านเกษตร เป็นทุนเดิม การใช้การสื่อสารหลายรูปแบบ การประสานร่วมมือระหว่างหน่วยงานเสริมหนุนและชุมชน องค์ความรู้สำคัญที่ได้ คือ รูปแบบของกระบวนการพัฒนาเกษตรทางเลือก ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยลบที่นำมา ซึ่งการพัฒนาเกษตรทางเลือก เป้าหมายการพัฒนา ทุนที่เกี่ยวข้อง เงื่อนไข/ปัจจัยแห่งความสำเร็จและปัจจัยอุปสรรค

3. นำเสนอรูปแบบการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ รูปแบบการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ รูปแบบเกษตรพอเพียงแบบที่ 1 ช่วยสร้างสมดุลสร้างความสุขได้ ด้านแหล่งอาหารและจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน สอดคล้องกับ (ประเวศ ระสี, 2541) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทย ให้อยู่อย่างพอประมาณตน เดินสายกลาง มีความพอดีและพอเพียงกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ สิ่งสำคัญต้องรู้จักการพึ่งพาตนเอง โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนและรู้จักการนำทรัพยากร ที่เรามีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น รู้จักการนำปัจจัยพื้นฐานมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขความสบาย และพอเพียงกับตนเอง รูปแบบเกษตรพอเพียงแบบที่ 2 เป็นการวางระบบรูปแบบการเกษตรตามทฤษฎีใหม่ การดำรงชีวิตภายใต้วิถีความพอเพียง ความเหมาะสมกับลักษณะการดำรงชีวิตของตัวเกษตรกรเอง มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาให้การ

สนับสนุนส่งเสริม และผลจากการพัฒนาได้ตามรูปแบบ ผลผลิตที่ได้มากกว่าผลผลิตทางการเกษตร ทั้งนี้เพราะมีกิจกรรมการเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของชุมชนในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การสร้างแหล่งอาหารในชุมชน เลี้ยงหมู เลี้ยงปลา เป็นต้น การผลิตอาหารที่สนองตอบความต้องการของชุมชนช่วยให้สมาชิกในชุมชนลดรายจ่ายได้มาก และการดำเนินชีวิตโดยจัดพื้นที่ทางการเกษตรได้อย่างเหมาะสม

สรุปผล

จากการศึกษาเรื่อง รูปแบบการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ สภาพการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงของเกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ เกษตรกรให้ความสำคัญต่อการผลิตเพื่อสนองต่อความต้องการทางด้านอุตสาหกรรมมากกว่าการผลิตทางการเกษตรเพื่อสนองต่อความต้องการพึ่งพาตนเองได้อย่างพอเพียง สามารถสร้างความสมดุลให้แก่ครอบครัว โดยใช้รูปแบบการเกษตรแบบผสมผสาน ภายใต้วิถีชีวิตแบบพอเพียงสามารถสร้างความสมดุลให้แก่ผู้ประกอบการอาชีพทางการเกษตรในจังหวัดบุรีรัมย์ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบเกษตรเชิงเดี่ยวกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรส่วนมากเป็นการเกษตรเชิงเดี่ยวรองรับรายได้เป็นรายปี ซึ่งกิจกรรมทางการเกษตรมีความสัมพันธ์กับรายได้ซึ่งเป็นความต้องการของสมาชิกในครอบครัวของเกษตรกรและรายได้นำไปสร้างความสุขให้แก่สมาชิกครอบครัวรวมถึงสุขภาพของเกษตรกร คุณภาพชีวิตของเกษตรกรเป็นความสุขจากรายได้ที่เพียงพอ มีความสุขในการทำงานร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว รูปแบบการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ รูปแบบเกษตรพอเพียงแบบที่ 1 สร้างสมดุลทางแหล่งอาหารของครอบครัวและชุมชน รูปแบบเกษตรพอเพียงแบบที่ 2 เป็นการวางระบบรูปแบบการเกษตรตามทฤษฎีใหม่ การดำรงชีวิตภายใต้วิถีความพอเพียง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรให้ตรงกับความต้องการและอาชีพของเกษตรกร

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญและผลักดันให้องค์กรเกษตรกรดำเนินการตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นด้านพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านภูมิคุ้มกัน ด้านความรู้และด้านคุณธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการผลิตและการจัดการการเกษตรแบบพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดอื่น ๆ

2.2 ควรมีการศึกษากระบวนการบูรณาการที่มีประสิทธิภาพเพราะเป็นสิ่งที่ทำได้ยากยิ่ง หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการได้จะก่อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร ให้ประสบผลสำเร็จบนพื้นฐานแห่งความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2550). พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน ตอน ว่าด้วยพระสูตร (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ณิชา สุขสบาย และคณะ. (2554). รูปแบบการเกษตรของชาวลองจันทาที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจ พอเพียง. กรุงเทพมหานคร: คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประเวศ วะสี. (2541). ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกศลทอง.
- วนิดา ดุรงค์ฤทธิชัย. (2554). การพัฒนาระบบเกษตรทางเลือก : กรณีศึกษาตำบลสุขภาวะภาคกลาง. วารสาร มจร. วิชาการ, 15(29), 47-48.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2549). เศรษฐกิจพอเพียงปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำเนินชีวิต. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.
- เสรี พงศ์พิศ. (2549). เศรษฐกิจพอเพียงการพัฒนาอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: พลัฏญญา.
- Harland, D.G. . (1992). Health and welfare Indicators. Canada : Department of Regional Economic Expansion.